

SIK SÁNDOR, A LELKIVEZETŐ *

Tíz éve már, hogy — 1963.szept.28-án — elköltözött közülünk századunk magyar katolicizmusának egyik legnagyobb alakja. Nehéz eldönteni: mit maradjunk ki életének, munkásságának valósággal zavarbaejtően sokoldalú bőségéből. Ebben a kis megemlékezésben talán próbáljuk magunk elé idézni lelkivezetői egyéniségét és gyakorlatát.

Hogy itt is a legnagyobbak és a legszeleesebb hatókörűek egyike volt, annak igazolására elég ádventi és nagybőjti konferenciabeszédeinek majd húsz éven át tartó sorozatára gondolnunk. Kezdetől kényesen vigyázott ezeknek a beszédeknek a műfajára: nem „prédikált”, hanem tanított bennük és velük. Így aztán valóban egy kicsit az egész főváros, sőt — a kézzel-kézre adott lejegyzéseken és egynéhány (sajnos, mindmáig igen kevés) nyomtatásban közzétett darabon¹ át — az egész ország lelkivezetőjévé vált. Izgatón érdekes feladat lenne ezekből a beszédekből gyűjteni össze lelkivezetői egyéniségének alapvonásait, hozzávéve még két imádságos könyvét², bennük a magaszerkesztette imákat és főleg a keresztény életről, jellemről adott tanításokat. Mi azonban most egy intímabb jellegű és egyszerűbb utat választunk: személyes benyomásokból, jóismerőseinek, lelkigyermekének emlékezeiből próbáljuk lelkivezetői arculatát megrajzolni.

A legelső, ami a vele kapcsolatba kerülőt megigézte, természetesen a nagy egyéniség ereje, varázsa volt. „Életem legnagyobb élménye volt — vallja róla valaki. — Olyan roppant nagy egyéniség, hogy annak, aki közélébe került, nem egyszerű ismeretet jelent, hanem elsősorban élményt.” A másík: „Mint lelkivezetőben én azt éreztem, hogy a lényével és a jelenlétével hat.” És a harmadik: „Miért is jelentettek olyan nagy élményt ezek a beszélgetések? Talán úgy lehetne a legjobban megfogalmazni, hogy az Atya sugárzó egyénisége miatt. Az ember utána úgy érezte, mintha egész nap szében sütné a nap, mélyebb, teljesebb értelmet nyert volna az élet.”

És itt nyomban egy érdekes ellentmondásra bukkanunk. Ez a nagy lelkivezető első benyomásra mintha egyáltalán nem is lenne ideális lelkivezetői egyéniség. Legalábbis semmiképpen sem olyan, amilyennek az idevágó „sablon” sokan elképzelik. Mindenekelőtt volt benne valami nehezen megközelíthető jelleg, valami nem éppen bátorító distancia. Valaki így fogalmazta meg első személyes benyomását róla egy beszéd után: „Vonultunk kifelé a bel-

* Ezt a megemlékezést Sík Sándor egy külföldön élő volt tanítványa küldte el a Vatikáni Magyar Rádióknak, amelynek adásában 1973.szept.4-én és 8-án hangzott el. Szíves engedélyükkel közöljük.

városi templomból a sekrestyén át; ő ott állt és fesztelenül beszélgetett. Egészen kedves volt és közvetlen, ugyanakkor távolságot parancsoló, akit egyáltalán nem lehet „csak úgy” megszólítani . . .” — „Altalában havonta egyszer kerestem fel — mondja egy lelkigyermek. — Ez nem rajta múlt, hanem rajtam. Többször nem mertem igénybevenni drága idejét.” — Valaki, aki több mint 9 évig volt gyónója, egyenesen így vall róla: „Úgy éreztem, óriási önmegtagadásába kerül a velem való foglalkozás.” Bizony, semmi sem állt messzebb egyéniségétől, mint holmi „olvatag” kedvesség, nem lehetett vele úgy „feloldódni”, mint ahogyan főleg érzékenylelkű hölgyek a lelkivezetést sokszor elgondolják . . . „Ő nem volt szentimentális a vezetésben, az már igaz!” — jelentette ki kategorikusan valaki, aki jó 40 évet töltött irányítása alatt.

Másrészt viszont — hagyjuk csak meg csorbítatlanul a látszólagos ellentmondásokat — egészen meglepően, egyes „széplelkekre” szinte kiábrándítóan hatott közéről roppant természetessége, fesztelensége, közvetlensége. Semmi sem volt benne a koturnusos „pap” magatartásából (mai szóval: nem volt „klerikális” . . .) Már kora ifjúságában sem, amikor pedig ez Magyarországon egyáltalán nem volt közöséges dolog. „Mivel hódította meg az embereket?” — kérdeztük egyik jó ismerőjétől. „Azzal a kimondhatatlan egyszerűségével. Ő volt az első, akivel valahogyan embermódon lehetett érintkezni; neki minden természetes volt és minden magától értetődő volt.”

Végül még egy, egészen mély lélektani nehézség: A papi hivatás nagyon sokoldalú; egyik ebben, másik abban a feladatában tűnik ki jobban. Nos, Sik Sándor egyáltalán nem az a fajta pap volt, aki az egyéni lelkivezetésben „kiéli” magát, akinek ez „vág”. Ellenkezőleg, — kitűnő pedagógus létére szinte húzódozott tőle. Ő maga mondta egyszer: a Gondviselés nyilván tudta, mit tesz, amikor nem közvetlen papi, lelkipásztori, hanem inkább irodalmi és pedagógiai munkára szánta. Mert annyira tiszteli az emberi lelket, hogy valósággal visszariad attól, hogy irányítóan belenyúljon, ami a lelkivezetőnek sokszor kötelessége. Pedig hát alapjában véve nagyon értett az ilyen irányításhoz. De mindig valósággal ki kellett provokálni belőle. Persze, fogékony lelkek számára ez éppen nem rossz pedagógia. Szívesen és többször fölemlítette nagy tanítványa, Radnóti Miklós esetét. Fényesen sikerült doktorátusa napján állított be hozzá azzal, a kéréssel, hogy keresztelje meg. A professzor elképedt: „Hiszen semmi ilyesmiről soha nem beszéltünk!” — „Éppen azért!” — volt a válasz.

Természetesen a diszkrécióknak és az egyéniségtiszteletnek ezen a szokatlan mértékű adományán túl közrejátszhatott húzódozásában roppant emberi becsületessége és hűsége is. Hiszen minden új lélek egy életre szóló feladatot és terhet jelentett amúgyis zsúfolt napirendjében és roskasztó lelki elkötelezettségében. És ő hűséges volt ahhoz, amit elvállalt, mindvégig, mindenestül. Most megint mintha az ellenkezőjét mondanánk az előbbinek, de kétségtelenül tisztában volt azzal, hogy a lelkivezetés bizonyos mértékig

konkrét, személyes viszonyt jelent. Vállalta ezt, minden felelősségével és következményével. Nemcsak tanácsadója, irányítója, hanem személyes jóbarátja is volt a rábízottaknak. „A barátaim” — mutatta be egyszer egymásnak egész természetességgel két összetalálkozó lelkigyermekét. „Problémáit hordom” — mondta valakinek, mikor az először tárta föl neki lelkét, s ez a két szó egy életre szóló kapcsolat megalapozása lett. Nagy bajban, válságos helyzetben fokozottabban rendelkezésére állt gyermekének, de önmagát is jobban bevetette érte Isten előtt. Ahogyan egyszer egyiküknek írta: „Együtt-kínlódást, imát, misét, áldást folytatom.” Tehet-e ember többet, termékenyebbet a rábízottakért? És hányszor marad ez az egyetlen tartó- és hatóerő!

Amikor egyszer egyik vezetettje messze készült tőle, ezzel vigasztalta: „Maga ott is hallani fogja a hangomat.” — „Imaközösségben maradunk” — búcsúzott egy másiktól halála előtt. És mikor egyikük nehéz döntés előtt állt, felsorolta neki a lehetőségeket és ezzel zárta: „Én mindhárom esetben atyja maradok és maga mellett állok.”

De vállalta azt a hallelúsiul nehéz és kényes feladatot is, hogy — tisztéhez híven — megszabja ennek a kapcsolatnak jellegét és határait, Isten szándéka szerint. „Meg tudta érezetni és el tudta fogadtatni az emberrel, hogy majd ő megszabja azt, ameddig menni lehet, ő tud elég tárgyilagos lenni.”

Lelkigyermekai egyértelműen kiemelik abszolút készségét mindenkinek minden ügye iránt. Ez különben közismert jellemzője volt más téren is. „Nem lehetett másként elképzelni sem, mint teljes odaadással. Nem adhatott elő az ember semmi olyan kis saját ügyet, hogy ne érezte volna, hogy most teljes figyelme az övé, minden más megszűnik, ez a nagy ember most csak vele foglalkozik.” — „Isten hozta — mindig így köszöntött, pedig sokszor mentem — tudatlanságból — alkalmatlan időben hozzá.” — Egy rendtársa mondja: „A legnagyobb készséggel folyton rendelkezésre állt. Nem volt olyan időpont, akár dolgozott, akár más egyéb elfoglaltsága volt, hogy ilyenfajta kérdésekkel ne lehetett volna hozzá bejutni.” Valakinek életreszóló élménye maradt egy találkozás a rendházban, halála előtt egy évvel. Éppen egy emelettel följebb lakó beteg rendtársánál járt és szemmeláthatólag holtfáradtan ballagott lefelé a lépcsőn, de mikor látogatóját meglátta, egész természetességgel csak ennyit mondott: „Parancsoljon velem!”

Nézzük már most: ebből a meglehetősen bonyolult egyéni alapvetésből hogyan alakul ki, a Szentlélek Úristen segítségével, egy kristályosan áttekinthető lelkivezetői gyakorlat.

Aki ennyire tiszteli az egyéniséget, hogyne tisztelné mint lelkiatya is! Sík Sándor lelkiiségével kapcsolatban gyakran emlegették Szalézi Szent Ferencet, akinek irányát nagyon szerette; ez a diszkréció is igazi szalezianus vonás, amit azonban neki nem kellett Szent Ferenctől „tanulni”. Idevágó

megnyilatkozások: „A legnagyobb szabadságot hagyta nekem.” — „Soha nem akart betörni valakinek a lelkébe, rákényszeríteni dolgokat, erőszakkal téríteni akár a leghelyesebb irányba is. Mindig mindenkiben mélységesen tisztelte a „másit”, az „egyént”. — A döntés előtt állót nem befolyásolta előre („sohasem ült rá”, mondta jellegzetesen valaki), csak megvilágította a helyzetet, megmutatta a lehetőségeket, azután elküldte, hogy néhány napig imádkozzék — ő vele együtt imádkozik —, gondolkozzék, és térjen vissza elhatározásával. Valaki konverziója előtti forrongó korszakában hitbéli problémáival fordult hozzá. Nem adott gyakorlati megoldást, hanem a Szentlélek Úristenhez utasította: tartson hozzá kilencedet világosságért. Csak mikor az illető kitarzott és visszatért, akkor bocsátkozott részletekbe. — Igazi nagykorú keresztényekhez illő vezetés volt az övé. Erős, önálló, független lelkeket nevelt. Egészen abban a zsinatutáni szellemben, amely felé most olyan erőteljesen haladunk, vagy legalább kellene haladnunk. Olyanokat, akik lelkük gazdagságában szuverénül függetlenek tudtak lenni sajátmaguktól, és — minden szeretetük, úszteletük, hálájuk mellett — tőle is.

A másik jellegzetes alapvonás: „Egész vezetésére talán legjellemzőbb a lelkiség egyszerűség volt.” Amikor valaki egyszer fölkererte vezetőjének, elvállalta, de mindjárt megjegyezte, hogy „női komplikációk” iránt nincs érzéke . . . Adomaszerűen kedves, hogy lelkigyermekének első gárdája — Karinthy Frigyesnek egy akkoriban divatos krokija nyomán — így emlegette: „Egy ember, akinek abszolút semmi érzéke a szimbolizmushoz” (értsd: a csináltságához, a mesterkelt problémákhoz). Magát a „probléma” szót sem nagyon szerette. „Ez nem probléma, csak nehézség. Nincs más, mint elviselni.” Ez a kifinomultan intelligens és művelt ember szívből szerette és méltányolta az egyszerű lelkeket. Varrónők, munkások keresték fel leveleikkel. Amikor valaki panaszkodott neki, hogy nagyon butának érzi magát doktortúrásra készülő társai között, azt felelte: „Örüljön, hogy olyan egyszerű, azoké a mennyek országa!”

Egyáltalán nem „beszélte agyon” a rábízottakat, ami pedig közelálló kísértés és veszély lett volna a szó adományát oly bőségesen bíró papnak. Igen kevés szóval irányított — kevés, egyszerű, de telített, kiforrott, kegyelmiesszóval. „Hisz tőle a kevés is igen mélyre ment. Olyan mélyre, hogy a legtöbb még ma is eleven forrás maradt bennem, amiből bármikor meríteni tudok.” — „Meghallgatott. Ez a meghallgatás, és a rákövetkező rövid gyónás után mondott néhány mondat elég volt ahhoz, hogy fölemeljen, erőt és világosságot adjon a következő lépésekhez.” Igen, művésze volt a meghallgatásnak. „Neki nem is kellett beszélni, neki csak ott kellett ülni és fölvenni, amit az ember mondott, az tökéletesen elég volt” — a fájdalom lecsillapult, a kínzó probléma nem egyszer már meg is oldódott. „Nálánál megértőbb és együttérzőbb gyóntatóval még nem igen találkoztam” — mondta egy paptársa. És valaki más: „Mint lelkivezető szigorú volt, de annyira megértő, hogy talán az ember maga sem érti önmagát annyira, mint ahogy ő megértette. Többször

is volt, mikor gyónás után kijöttem tőle, hogy azt gondoltam: milyen jó lehet az Isten, ha ember ilyen jó tud lenni! De ezt nemcsak gondoltam, hanem reálisan éreztem, mintha megcsapott volna az Isten órajta keresztül."

Vezetésének további jellegzetessége volt: nagy realizmus, gyakorlatiasság, józanság. Konferenciabeszédeiben is „a hétköznapi kereszténységet” tanította, aprópénzre váltva, a kisember életviszonyaiba beállítva a krisztusi tanítást, vagy egy nagy szent életének tanulságát. Ugyanezt tapasztalták egyénileg lelkigyermekei. „A lehető leggyakorlatibb lelkivezető volt. Nagy tudással, tapasztalattal, mélységes lelkiismeretességgel áttekintette a gyónás anyagát, osztályozta: ‚evvel ne törődjön, ez fontos, erre tartson’, és utána tudott egy olyan lendítő utasítást adni, hogy az ember avval kelt fel: ha századszor is, de megint megpróbálom újrakezdeni és sikerülni fog.” Nagyon fontosnak tartotta az ún. „természetes erényeket”. Hogy akarjon keresztény lenni valaki, ha embernek se jó? A pontosságra pl. saját példájával nevelt: percnyi pontossággal jelent meg a megbeszélte időpontban. Amikor egyszer a bejelentett késett egy-két percet, ez elég volt ahhoz, hogy megjegyezze: „Már azt hittem, hogy nem jön.” Soha többé nem késett el az illető . . . Ragaszkodott a józan értékrendhez. „A különleges imagyagorlat nem kötelesség, az alvás igen! Első a kötelesség, aztán a többi.” Valakinek a beszámolójára, aki az évek során nem eléggé természetes irányban fejlődött, ezzel a ragyogó képpel reagált: „Nem istenes a rózsának tölgyfa módra, vagy a tölgyfának rózsza módra fejlődni.” Mindenfajta túlzást egészségtelen lelkület jelének tartott. „Hogy nincsenek radikális megoldások, az Isten gondolata.” — „Majd ha Isten többet akar magától, érthetően meg fogja mondani.” — Nagyon szerette, kultiválta, ajánlotta a lelkiélet „ellenőreiként” a négy sarkalatos erényt. Egyszer egy pedagógus-vezetettje tévedésből rosszabb osztályzatot írt be egy bizonyítványba és azzal védekezett: most már úgysem segíthet rajta. „Miért ne? — volt a felelet. — Az igazságos osztályozás mindennél fontosabb. Velem egyszer egy igazgatóm egy egész bizonyítványt átíratott egy osztályzat miatt.” Kedvelt mondása volt, amikor elbocsátott valakit, a homlokára írt keresztjel mellé: „Legyen okos és jó!” Különkülön még csak hogyján . . . de együtt bizony nagy művészet. Ő nem érte be kevesebbel.

Realizmusának fontos oldala volt, hogy sohasem akart Istennél többet követelni a lélektől. „A Szentlélek Úristen nemcsak ott fú, ahol akar, hanem olyan tempóban is fú, ahogy akar, és nincs módomban előírni neki, hogy gyorsabban fújjon.” Tudott bölcsen várni, míg a dolgok kiérlelődnek. És főleg — eléggé alig becsülhető tulajdonság — végtelenül megértő volt a szenvedő, megpróbált, megkísértett lelkek, s ugyanúgy a „peremen állók” és „távolálók” iránt. És a maga gazdag emberi tartalékából józan logikával és egyszerű szeretettel olykor életreszóló útravalót tudott adni nekik. Valaki, mikor családjával együtt igen keserves helyzetben volt, keserűen kérdezte: mit vétettek, hogy Isten ilyen kegyetlenül bünteti őket? Ő „nem szisszent föl

erre", hanem azt mondta, hogy teljesen megérti a panaszkodót — de azért az Isten a szenvedéseken keresztül nevel bennünket, és nem ad többet, mint amennyit elbírnak. „Én azt feleltem: bizony nekem sokszor volt olyan érzésem, hogy sokkal több súly van rajtam, mint amennyit elbírok. És akkor azt mondta a Tanár Úr — soha senki, egy lelkivezető sem mondott ilyet: „Ugye ilyenkor azt a fohászt kell elmondani, amikor az ember már csak hangosan mondja azt, amit nem hisz és amit nem érez: Istenem, hiszek tebenned, remélek tebenned, szeretlek téged, bár e pillanatban se nem hiszek benned, se nem remélek benned, se nem szeretlek téged.” És ez engem akkor olyan teljesen meghatott.” — Máskor egy volt tanítványa, aki elég messze állt a gyakorló vallásosságtól, elmondta neki: életének egy nagyon nehéz pillanatában eszébe jutott, hogy imádkoznia kellene, de azt gondolta: aljasság lenne most fordulni az Istenhez, és nem tette. Mire Sík Sándor: „De hiszen maga akkor imádkozott. A maga lelki beállítottságával csak így imádkozhatott.” Mélységesen pozitív lelkületével minden szikrát fel tudott fedezni a lélekben és tudta, hogy ami jó van benne, az mind az Istentől való.

Lássunk most valamit ennek a vezetésnek a módszeréből. Nem az aprólékos analízálás embere volt. „Ugye az elvekkel tisztában van?” Ezt úgy tudta kérdezni, hogy az illető azonnal tisztában volt velük. Egyenesen ingerelte, ha valaki kicsinyes apróságokkal fordult hozzá, vagy a formalizmusnak csak árnyékát is tapasztalta valahol. Példájával, bánásmódjával is szuverén függetlenségre nevelt minden formaságtól. Gyóntatásának külső formája is messzemenően „szabad” volt. Sokszor a beszámolót már gyónásnak minősítette és megadta rá a feloldozást. Máskor zsúfolt templomban, üres gyóntatószék híján, az oltár előtt térdelt le gyónójával és így gyóntatta meg. Jó érzéssel állapította meg az érdekelt: „Valahogy azt az emléket vittem magammal, hogy nem kell olyan nagy „eset” csinálni egy gyónásból...” Sohasem adott sablonos elégtételt. Szívesen tűzött ki valami lelkiolvasmányt (pl. a Filotea egy fejezetét!), a gyónó lelkiállapotához, vagy a liturgikus időszakhoz illő imádságot saját imakönyvből, esetleg szentséglátogatást, önmegtagadást, vagy szeretetszolgálatot. Amikor egyik lelkilánya férjének elvesztése után ment hozzá gyónni, tudott vele együtt sírni, mert fiaként szerette az illetőt, — de elégtételül a Te Deumot adta föl, hálából, hogy ez a nagyszerű ember az övé volt. Egyik pap-gyónóját életreszólóan megrendítette az a páratlanul álló szokása, hogy többször megmondta neki: a feladott elégtételt, pl. önmegtagadást, segítségképpen ő maga is elvégzi vele együtt.

„Megalázní” a rábizott lelket szántsándékkal sohasem akarta, — ez teljesen összeférhetetlen lett volna egyéniségével. De perze — mondják lelkigyermekei — ettől a nagy embertől elég volt csak egy szó (pl.: „Ugye tudja, hogy ez hallatlan önzés?”), vagy talán csak egy elégedetlenséget kifejező kézmondulat, hogy az ember átérezze saját semmiségét. Különben ha azt tapasztalta, hogy nem fogadják meg utasításait és látta, hogy ennek nem önféjűség, hanem emberi gyöngeség az oka, inkább szomorú volt, mint ha-

ragos. „Negyven éve mondom magának ezt, és még mindig nem csinálja!” Az alázat alapvető erényére főleg a „ne legyek fontos magamnak” szellemében nevelt. „Az Úristennek nincs szüksége a maga munkájára. Ő maga nélkül is megtehet mindent. Az engedelmességére és az áldozataira van szüksége.” Es szokás szerint átlendül a pozitívumba: „Ha látja az ember, mennyire sehohsem tart, sőt el se kezdte még, annak egy nagyszerű következtése van: el kell kezdeni valahol!”

Aminthogy sohasem tudott úgy figyelmeztetni, hogy egyúttal ne emeljen is. „Minden beszélgetés után úgy éreztem, hogy nőttem egy cseppet.” — Egyik rendtársa vallja: „Az ember többnek és különbnek érezte magát a közelében. Az ő jelenléte, mosolya, reagálása az emberből kihozott olyan dolgokat, amelyek legfeljebb csak csírában voltak meg, de abban a nap-sütésben, amit ő jelentett, ki tudtak bontakozni.” Tudatosan irányította is a fogékony lelket a nagylelkűségre, mint az istenszolgálat egyetlen méltó módjára: „Aki a nagy dolgokban helytáll, ahhoz méltatlan lenne, hogy kicsiségek elhomályosítsák benne azt az arcot, amelynek Krisztust kell tükröznie.” — Egyik gyónója egyszer azt találta mondani valamire, hogy nem bírja. „Ez pontosan annyit jelent, hogy nem akarja. Különbben is, a ‚nem bírom’ erkölcs-telen kifejezés egy keresztény ajkán.”

A vallásgyakorlatokban a szolidaritást és a „minőségi” jelleget hangsúlyozta. Ha kellett, vaskövetkezetességgel behajtottá pl. a napi félórás lelkiolvasást, hogy egy gazdag képességekkel megáldott lelket megóvjon a szétszóródástól; de jobban szerette hangsúlyozni, hogy nem az ima időtartama, hanem milyensége a fontos. „Minden nap szánjon rá legalább egy percre arra, hogy egészen bekapcsolódjék az isteni áramkörbe. De akkor aztán egészen húzza le a függőnyt!” A lelkiélet egyetlen irányítóját — tanítottát —: Isten akarata. Hogy ezt teljesíthessük, sokszor a legszentebb dolgoktól is függetleníteni kell magunkat, „elhagyni az Istent az Istenért”. Egyik lelkigyermekének egyszer hosszabb ideig nélkülöznie kellett az Oltáriszentséget és nagyon fájlalta ezt. Azzal válaszolt, hogy szítsa fel a hitét. „Olyan mindegy, hogy egy ajtó, vagy a szentségi színek takarják-e el előlem Krisztust!” Az a fontos, hogy gondoljak rá, hogy életem körülötte forogjon. Jobban át kell élni azt, hogy egyetlen szentmise és szentáldozás is végtelen értékű, — és a kegyelmi jelenléte.

Talán furcsállja valaki, hogy a szeretetről mindeddig nem esett szó. A középpont ez volt, a hangsúly mindig ezen volt, de nem úgy, hogy sokat beszélt volna róla, hanem mint irányító szemponton és következtetesen végig-vitt gyakorlaton. „Jófeltétele a szeretet? — kérde meglepődve. — De hiszen az nem egy jófeltétel! Az ‚a’ jófeltétel!” — Mikor valaki hosszabb beszámoló-t írt neki a szeretettel kapcsolatos nehézségeiről, ezzel a zseniális félmondat-tal intézte el: „. . . mind igazak és becsületes elemzések, de tán elég is az elemzésből, menjünk a gyakorlatban: circumire benefaciendo . . .” És az

istenszeretet természetesen konkretizálódik a teremtett világ szeretetében, meg az emberek szolgálatában. A világ megvetése — mondja — kivételes út, a rendes út a megtestesült Igéé: a világon át szolgálni Istent. Ez a szeretet, mint világnézeti alap, mindenestül nyitott, pozitív beállítottságot ad. Hogy a katolikus kiteljesedést, befogadást, igazán „egyetemességet” jelent, nem pedig bezárkózást vagy elzárkózást, azt kézzelfoghatóan élte a rábízottak elé — és ez sem volt egészen közkeletű az ő idejében.

Egy pedagógusnak így foglalta össze a gyerekekkel való boldogulás titkát: „Nagyon kell őket szeretni, és leleményesnek kell lenni!” Máskor: „Sohasem tudtam olyan gyereknél célt érni, akivel nem tudtam magamat megszerettetni.” — „Szeretik magát ott?” — tette föl egyszer a kérdést valakinek munkahelyével kapcsolatban. Egy lelkigyermek, maga is előljáró, kijelentette: az ő irányítása ébresztette rá, milyen óriási hatalom a szeretet, vezetőnek nem lehet ennél nagyobb, hatásosabb eszközt a kezébe adni. — Mindennél jobban sürgette a szeretet konkrét, apró szolgálatait, akár napsütésben, akár borús ég alatt, elvszerű, fegyelmezett következetességgel, nem szétfolyó érzelmességből. S hogy az igénytelenségnél fontosabb a szeretet, arra így tanított meg valakit: „Inkább meginnám egy kád feketekávé, mint hogy szomorúságot okozzak annak, aki szeretetből készíti és kínálja.” Hogy a természetes micsoda magátólértetődéssel lendül át nála a természetfölöttibe, arra csak egy kis levélrészlet legyen példa. Arról van szó, hogy szünidei programja még bizonytalan. „Ami azonban biztos: hogy a jó Isten szeret bennünket, és hogy mi is szeretjük a jó Istent, és ezért nagyon bízunk.”

Hatőerejének titka kétségtelenül egyéniségében rejtett. De nemcsak, nem is elsősorban nagy természeti adottságaiban — ebben igen kevesen tudnák utánozni —, hanem természetfölötti kiforrottságában. Egyik legnagyobb, nemrég elhunyt neveltje és lelki társa mondta róla: „Sokszor gondolkoztam róla, és nem tudom megmagyarázni, mi volt az ő nevelésében az a csodálatos képesség, az a belső hatóerő, hogy amit ő mondott, abban az ember föltétlenül hitt, azt nyugodtan megcsinálta, az biztosan úgy volt jó, ahogyan ő mondta. Nem tudom, hogy ennek mi volt a titka. Nyilván az ő belső elrendezettsége.” Egy másik így fogalmazza ugyanezt: „Ő és az elvei annyira egyek voltak, hogy avval kormányozta az embert.” És egy harmadik: „Rezonálunk. Miért? Mert az, aki az evangéliumot a szószékről ugyanúgy, mint onnan lelépve a sekrestyebeli diskurzustól a gyóntatószékig és a szerzetesi komoly, dolgos, kemény, egyszerű hétköznapiokig élénk éli: egész ember és ugyanakkor Istentől ihletett, egészen krisztusi személyiség.”

Csoda-e, ha az ilyen jellegű kapcsolat a halállal inkább kiteljesedik, mint megszakad? „Előrement azon az úton, amelyen engem is vezetett, az Istenhez vezető, magasba nyúló gyönyörűséges úton. Ő már elérte a célt, ebben biztos vagyok. S én kezemet kezébe téve, most is, teljes bizalommal követem.”³

JEGYZETEK

- ¹ Mindenekelőtt: A kettős végtelen. Sík Sándor válogatott munkái II. Bp. Ecclesia 1969. Továbbá a Vigília c. folyóirat lapjain.
- ² Imádságoskönyv. Schütz Antallal. Bp.Szent István 1913. — Dicsőség! Békesség! Bp.Szent István 1940 és 1944, Buenos Aires 1957.
- ³ A cikkben szereplő idézetek szözszerintiek. Lelkigyermekének halála után összegyűjtött nyilatkozataiból származnak és megtalálhatók a még fel nem dolgozott hagyatékban. A neveket, amelyek különben sem fontosak, természetesen mellőztük.

MIKOR IGAZI EGYSÉG AZ EGYSÉG?

Joseph Ratzinger, a neves német teológus, az idei egység-ímanyolcadra néhány gondolatot szolgáltatott „Helyi ökümené” címmel. Gondolatmenetét az alábbiakban foglalhatjuk össze:

A helyi ökümené jelentősége egyre nagyobb. Párhuzamos ez a „helyi egyházak” fogalmának előtérbe lépésével. Már nem csupán kivitelező szervei, módszertani megvalósítói a „csúcs-ökümenének”, hanem — úgy tűnik — önálló, eredeti tényezők és az egység teológiájának kiindulópontjai.

Az ökümenizmus a katolikus egyházban világosan alulról kezdődött: karizmatikus egyéniségek és kis közösségek egyengették útját (pl. Couturier, Y.Congar, Jaeger érsek, stb.). A zsinattal és az egységittkarság megszervezésével kiterjedt az egész egyházra és hivatalossá vált, — annyira, hogy a hivatalos kijelentések megelőzték az élő valóságot, és az a benyomás keletkezett, mintha az egység ügyét felülről oldanák meg. Ez — elsősorban az ortodoxok és protestánsok között — alulról jövő ellenállást váltott ki. Az interkommúnióval kapcsolatban fölmerült a kérdés: melyek az egység elengedhetetlen alapelemei, mikor valóság és mikor csupán üres, tartalmatlan fikció? Így a felső szervek kezdeti gyors haladása egy határba ütközött, és az egyházi hivatal ismét a vizsgálódás és fékezés szerepét kezdte betölteni. Ez szükségképpen csalódást keltett mindazokban, akik már-már azt hitték: nincsenek többé megoldhatatlan problémák, minden csupán jóakarát vagy egyházpolitikai tapintat kérdése. Annál erősebben merült föl a helyi egyházakban az az igény, hogy úttörők módjára kikísérletezzék a megoldásokat az egyetemes egyház használatára.

Az új helyzet biztató oldalai és veszedelmei azonban csak úgy válnak világossá, ha a gyakorlatot elméletileg, teológiailag is megalapozzuk. Ratzinger szerint főleg három indíték dolgozik itt a háttérben:

1) Az első az „alapközösségeken” nyugvó szerkezet gondolata. Egyre fokozódik a bizalmatlanság az intézményes ökümenizmus iránt, és így az ökümenikus mozgalom lassan összefonódik a kontesztálás világszerte észlel-